

Voorlichtingsfolder obductie, gericht aan de nabestaanden

U krijgt deze folder omdat uw partner, familielid of dierbare is overleden. De behandelend arts heeft u gevraagd of wij obductie mogen doen. Obductie wordt ook wel autopsie, sectie of postmortaal onderzoek genoemd. Deze folder legt uit wat een obductie is en wat er dan gebeurt.

Door uw verdriet of andere emoties kan het voor u op dit moment moeilijk zijn om deze informatie te lezen. Toch is deze informatie belangrijk en kan het u helpen bij uw beslissing om wel of geen toestemming te verlenen.

Heeft u na het lezen nog vragen, dan kunt u deze stellen aan de arts.

Wat is een obductie?

Obductie is een inwendig onderzoek bij iemand die overleden is. Een patholoog – dit is een medisch specialist – voert dit onderzoek uit.

Voordat de patholoog begint met de obductie, onderzoekt hij het lichaam uitgebreid aan de buitenkant: het uitwendig onderzoek. Soms laat hij ook een röntgenfoto, een ct-scan of een mri-scan van het lichaam maken.

Na dit uitwendige onderzoek begint het inwendige onderzoek. Hierbij onderzoeken we vrijwel alle organen van de overledene. Dit onderzoek doen we uiteraard respectvol.

Toestemming voor obductie

We kunnen alleen een obductie doen als we toestemming hebben van nabestaanden. De procedure begint met de vraag van de arts of we obductie mogen doen. Daarbij hebt u ook deze folder gekregen en kunt u vragen stellen.

U als nabestaande bent degene die besluit of u toestemming verleent voor (beperkte) obductie. U kunt uw toestemming ook beperken tot, of toespitsen op specifieke onderdelen. Besluit u geen toestemming te geven, dan doen we geen obductie.

De toestemmingsprocedure is anders bij een zogenoemde niet-natuurlijke dood. Dit is met name van toepassing als er een vermoeden is van een misdrijf, ongeval of medische fout.

Tenslotte kunt u als nabestaande geen toestemming geven voor obductie als de overledene zelf vooraf in een wilsbeschikking heeft laten opnemen dat hij of zij geen obductie wenst.

Waarom obductie?

Een obductie is belangrijk om een aantal redenen:

- *Onderzoeken wat er in de laatste levensfase is gebeurd*

Zo kunnen we achteraf controleren of een medische behandeling juist is geweest en hoeveel effect deze heeft gehad. De ervaring heeft geleerd dat bij patiënten bij wie alles duidelijk leek, de obductie vaak nog onverwachte bevindingen oplevert. Dit kan een andere kijk geven op de ziekte en het overlijden.

Soms stellen we vast dat een andere behandeling passender zou zijn geweest. Deze informatie is niet meer van betekenis voor de patiënt zelf, maar de artsen leren hier veel van. Volgende patiënten kunnen profiteren van de lessen die we leren van een obductie. De informatie die een obductie oplevert, helpt en dwingt artsen dus om kritisch te kijken naar de diagnose en de behandeling bij hun patiënten.

- *Gevolgen voor u, uw familie of anderen*

Soms ontdekken we bij een obductie een erfelijke of besmettelijke ziekte. Bij een erfelijke ziekte kunnen bijvoorbeeld ouders van een overleden kind de informatie laten meespelen bij het wel of niet willen krijgen van meer kinderen. Ook kunnen ze besluiten onderzoek te laten doen bij een volgende zwangerschap.

Verder kunnen we, bijvoorbeeld bij een acute hartdood, erfelijke factoren vinden die voor verwanten belangrijk zijn. Zij kunnen dan tijdig beginnen met een behandeling die herhaling van zo'n ernstige gebeurtenis mogelijk voorkomt.

Bij een besmettelijke ziekte moeten we actie ondernemen om mogelijke andere besmette personen op te sporen en te onderzoeken. De arts bespreekt dit met u.

- *Vaststellen van de doodsoorzaak en de toedracht hiervan*

Het is niet altijd duidelijk waaraan iemand precies is overleden en hoe een ziekteproces is verlopen. Nabestaanden en artsen willen dan weten om welk ziekteproces het gaat en hoe het overlijden verlopen is.

- *Wetenschap en onderwijs*

Tenslotte kunnen obducties heel belangrijk zijn voor de wetenschap en voor onderwijs aan artsen en specialisten in opleiding. We hebben veel geleerd over ziekten door obductiemateriaal te bestuderen.

Wat gebeurt er bij een obductie?

Kort gezegd openen we bij een obductie het lichaam van een overledene en onderzoeken we de organen in het lichaam. Daarna worden de organen uit het lichaam verwijderd en ook ingesneden, zodat we de binnenkant kunnen onderzoeken. Vervolgens halen we uit elk orgaan een klein stukje weefsel om onder de microscoop te onderzoeken. Dit is belangrijk, omdat we niet alle afwijkingen met het blote oog kunnen zien. Daarna plaatsen we de organen terug in het lichaam. Het lichaam wordt gesloten en schoongemaakt. Na de obductie heeft de overledene een gehechte wond over buik en borst die vaak is afgeplakt met een groot gaas.

Na de obductie dragen we het lichaam over aan de begrafenisondernemer.

Als de overledene voor een opbaring wordt aangekleed, is van de obductie niets meer te zien. Alleen als we bij kale mensen de hersenen hebben onderzocht, kunnen we de gehechte wond op het achterhoofd niet onzichtbaar maken. Voor onderzoek van de hersenen vragen we apart toestemming.

Bewaren van weefsel en organen

Naast de kleine stukjes weefsel voor microscopisch onderzoek, bewaren we soms langere tijd een of meer organen of delen hiervan. Redenen hiervoor kunnen zijn:

- Het orgaan is heel klein en moet daarom in zijn geheel voor het microscopisch onderzoek worden bewerkt.
- De afwijking van het orgaan is ingewikkeld, waardoor uitgebreider onderzoek noodzakelijk is. Dit doen we soms in samenwerking met een expert, die niet alle dagen in ons ziekenhuis aanwezig kan zijn.
- Het weefsel of orgaan moet soms eerst langdurig bewerkt worden voor we het kunnen onderzoeken. Deze bewerking kan enkele dagen en soms weken duren. Voor hersenonderzoek is zelfs een periode van zes tot twaalf weken nodig voor bewerking en beoordeling. Deze redenen maken het langer bewaren van de (delen van) organen noodzakelijk voor het stellen van een juiste diagnose.
- Bijzondere waarde voor onderwijsdoeleinden en medisch-wetenschappelijk onderzoek. Als het orgaan heel kenmerkend een bepaalde ziekte laat zien, kan dit belangrijk zijn bij het onderwijs aan medische studenten, artsen en verpleegkundigen. Door wetenschappelijk onderzoek kunnen we meer te weten komen over het ontstaan en verloop van ziekten. Hierdoor kunnen we in de toekomst nieuwe en betere behandelingen ontwikkelen. De kennis die we nu hebben en waarmee uw naaste is behandeld, is ook gebaseerd op onderzoek met weefsels in het verleden.

Als bepaalde organen (of delen daarvan) langer bewaard worden, dan worden deze niet met de overledene begraven of gecremeerd. Deze worden later alsnog gecremeerd door het ziekenhuis, behalve als ze bewaard blijven voor onderwijs- of onderzoeksdoeleinden.

Bezwaar

Hebt u bezwaar tegen het langer bewaren van (delen van) organen, dan kunt u dit aan de arts laten weten. Als we door uw bezwaar tijdens de obductie onvoldoende gegevens kunnen krijgen, dan bespreekt de arts dit met u. U kunt dan in overleg een beslissing nemen die voor u aanvaardbaar is.

Ook als u bezwaar hebt tegen het gebruik van delen van organen voor onderwijs- en onderzoeksdoeleinden, dan kunt u dit aan de arts laten weten.

Hoe lang duurt de procedure?

Als u toestemming geeft voor obductie, wordt de overledene overgebracht naar de afdeling pathologie. De patholoog doet de obductie meestal binnen een werkdag. In het weekend doen we in het UMC Utrecht alleen op zaterdagochtend een obductie.

De obductie duurt ongeveer drie uur. Daarna haalt de begrafenisondernemer de overledene op voor de voorbereidingen voor opbaring en begrafenis of crematie. Een obductie heeft meestal geen enkele invloed op de gang van zaken rond begrafenis of crematie.

Na de obductie maakt de patholoog een verslag dat hij opstuurt naar de arts die de obductie heeft aangevraagd. Als u dit wilt, maakt deze arts een afspraak met u om de bevindingen van de patholoog met u te bespreken. Deze afspraak is meestal zes weken na de obductie, als het verslag afgerond is. De uitslag van obductie van de hersenen kan langer duren door de speciale langdurige bewerking die hiervoor nodig is. Als u nog vragen hebt, kunt u deze met de arts bespreken. De arts kan zo nodig weer contact opnemen met de patholoog voor verder overleg.

Uitzonderlijke situaties: een niet-natuurlijke dood

Bij een niet-natuurlijke dood of als het in het belang is van de volksgezondheid een obductie uit te voeren, dan gelden andere procedures. Als iemand overlijdt na een ongeval of misdrijf, of een vermoeden daarvan, dan noemen we dit een (vermoedelijk of mogelijk) niet-natuurlijk overlijden. De overledene moet dan gezien worden door een forensisch geneeskundige. Na overleg met de forensisch geneeskundige kan een officier van justitie een gerechtelijke obductie laten doen of besluiten om het lichaam vrij te geven.

Een speciale gerechtelijke patholoog doet de gerechtelijke obductie als het gaat om (het vermoeden van) een misdrijf. Voor een gerechtelijke obductie wordt aan de familie geen toestemming gevraagd: de officier van justitie legt dan beslag op het lichaam van de overledene. Maar als het lichaam door de officier van justitie wordt vrijgegeven en de nabestaanden of de arts willen precies weten wat er gebeurd is, kan de patholoog van het ziekenhuis een obductie doen. Hiervoor is dan wel toestemming vereist van de nabestaanden.

Is een obductie bij een kind hetzelfde als bij een volwassene?

In principe is de procedure bij kinderen dezelfde als bij volwassenen. Bij een overleden kind is er vaker aanleiding om weefsel uit te nemen voor erfelijkheidsonderzoek (genetisch onderzoek). Dit is vooral belangrijk als een kind tijdens de zwangerschap of rond de geboorte is overleden en bepaald moet worden of een afwijking erfelijk is. Ook kunnen we dan een kans op herhaling bij een volgende zwangerschap vaststellen.

Als het gaat om erg kleine kinderen, zijn de organen natuurlijk ook heel klein. Daarom moeten we dan vaker (grotere delen van) de organen bewaren om deze goed te kunnen onderzoeken. Aangeboren afwijkingen bij kinderen zijn vaak complexer dan afwijkingen bij volwassenen en daarvoor is uitgebreider onderzoek nodig.

Hebt u er bezwaar tegen dat we organen langer bewaren en niet mee begraven of cremen, dan kunt u dit aan de arts laten weten. We houden dan rekening met uw wensen.

Kan ik voorwaarden stellen?

Misschien wilt u wel toestemming geven voor obductie, maar wilt u bijvoorbeeld liever niet dat organen bewaard worden of dat de hersenen uit de schedel gehaald worden voor nader onderzoek. U kunt uw bezwaren doorgeven aan de arts die u toestemming voor obductie heeft gevraagd. Als hierdoor de obductie mogelijk onvoldoende gegevens zal opleveren, dan bespreekt de arts dit met u. Met deze informatie kunt u dan nieuwe afwegingen maken voordat u een definitief besluit neemt.

De aanvragend arts zal uw bezwaren nooit naast zich neer (kunnen) leggen. Uiteindelijk bepaalt u als nabestaande wat er gebeurt.

Transplantatiedonorschap

De procedures voor transplantatiedonorschap en obductie kunnen elkaar soms in de weg zitten. Als u weet dat de overledene zich als donor heeft aangemeld, overleg dan met de aanvragend arts of het belang van het donorschap of van de obductie in dit specifieke geval zwaarder moet wegen. Bij dit overleg kan ook de transplantatiecoördinator betrokken worden.

Vragen

Als u nog vragen hebt, dan kunt u deze het beste bespreken met de aanvragend arts.

De tekst in deze folder is gebaseerd op de folder voor nabestaanden van de Nederlandse Vereniging voor Pathologie (NVVP). Het UMC Utrecht heeft de informatie aangepast aan de specifieke situatie voor patiënten in ons ziekenhuis.

Divisie Laboratoria en Apotheek

Afdeling Pathologie

UMC Utrecht, Heidelberglaan 100, Postbus 85500, 3508 GA Utrecht

T. 088 75 555 55

www.umcutrecht.nl

© 2014, UMC Utrecht